

PROGRAME „PE ALESE” LA MUZEU

Angelica IACOB

Secția Educație, Comunicare și Proiecte Culturale a Muzeului Național de Artă al României organizează, încă din anul 2000, o serie de programe complementare expunerilor. Acestea au darul de a transforma vizita în muzeu într-o experiență inedită pentru public și de a fideliza diverse categorii de vizitatori, incitându-i să revadă o anume formulă expozițională de mai multe ori pentru a-și valorifica și adânci cunoștințele.

În prezent, publicul are de ales activitățile care i se potrivesc cel mai bine, oferta fiind foarte variată, căci se organizează *ghidajele generale și tematice, programele pentru școli și cele pentru familii, evenimentele speciale, traseele-concurs* din cadrul expozițiilor, *vizitele de la ora 5 și rendez-vous-urile culturale*. Pentru toate tipurile de activități participarea se face pe bază de programare (telefonică sau prin e-mail).

Primele au fost **programele pentru școli**, care și-au propus punerea în valoare a patrimoniului deținut de muzeu prin intermediul unor activități interdisciplinare, care vin în întâmpinarea nevoilor învățătorilor și profesorilor, dar și a curiozității specifice vârstei participanților. Un astfel de program este divizat într-o *vizită activă* într-o galerie sau într-o expoziție temporară a muzeului și, opțional, un *atelier de creație*, în care copiii pot aplica practic lucrurile noi descoperite în fața obiectelor din spațiul de expunere. Menționez faptul că, pentru partea practică, materialele sunt puse la dispoziție de muzeu, cu sprijinul acordat de Asociația Prietenii Muzeului Național de Artă al României.

Vizita activă se concentrează pe o anumită temă, aleasă de conducătorul grupului dintre cele propuse de noi prin intermediul pliantului realizat la începutul fiecărui an școlar. Uneori, în funcție de necesitatea specifică materiei pe care profesorii o predau, s-a discutat, în urma solicitărilor acestora, și despre subiecte specifice, susținute însă vizual de patrimoniul muzeului.

De cele mai multe ori, la sugestia specialiștilor noștri în educație, conducătorii de grupuri au optat pentru un ciclu de patru lecții, eficacitatea acestei abordări fiind mult mai mare, pe termen lung, decât în cazul unei vizite izolate.

Până în vara acestui an temele propuse erau grupate în funcție de vârsta copiilor. De exemplu, pentru anul academic 2004-2005, am propus subiecte unificate sub genericul *Hai să descoperim împreună!* pentru clasele I-IV, *Aventura cunoașterii* pentru V-VIII și *Artistul, noi și lumea* pentru clasele IX-XII. În anul școlar în curs, pentru a le sugera profesorilor câteva potențiale direcții în alegerea temelor, subiectele pe care le-am promovat au fost ordonate în funcție de materiile predate în școală cu care se pot stabili cu ușurință conexiuni (artă și literatura română, istorie, religie, științele naturii, geografie, matematică).

Pentru o mai bună exemplificare a modului în care un astfel de program se derulează, atașăm în continuare o descriere a unei astfel de activități desfășurate în Galeria de Artă Veche Românească a muzeului, în care participanții erau elevi de clasa a III-a la Școala Generală Nr. 5 din București. În expoziție, discuțiile au fost concentrate pe tipurile de pictură existente pe teritoriul românesc din secolul al XIV-lea până la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

În vederea asigurării coerenței și eficienței programului, s-a punctat un număr relativ mic de lucrări relevante pentru tema stabilită. Acest gen de fișă a programului reprezintă un instrument uzual, elaborat și folosit de membrii departamentului de educație din muzeu.

Programele pentru familii au fost lansate, la început experimental, în vara anului 2002 și, datorită succesului lor, au fost permanentizate. Ele se bazează pe participarea individuală a copiilor însoțiți de părinți sau bunici și se desfășoară în prezent pe parcursul primelor trei week-end-uri ale lunii astfel: pentru familiile cu copii de 6-8 ani în zilele de sâmbătă și duminică ale primei săptămâni, pentru cele cu copii de 8-10 ani, în zilele de sâmbătă și duminică din a doua săptămână a lunii și, pentru 10-14 ani în cel de-al treilea week-end. După modelul programelor pentru școli, acestea constau în *vizite active* și *atelier de creație*. Tematica programelor este stabilită de membrii departamentului de educație al muzeului și comunicată publicului cu cel puțin două săptămâni în avans.

Din punctul de vedere al instituției, aceste programe prezintă un avantaj major, căci, potrivit studiilor noastre, aproximativ jumătate dintre participanți revin, aproape în fiecare lună, în spațiile de expunere, lucru care nu s-ar întâmpla în cazul unui vizitator obișnuit. În plus, specialiștii în educație ai muzeului s-au confruntat cu necesitatea de a introduce teme noi de discuție tocmai din cauza revenirii repetitive a multor familii, caracteristică ce a generat o continuă explorare a lucrărilor deținute de muzeu, dar și a operelor împrumutate de la alte muzee cu ocazia unor expoziții temporare. Pentru că asimilarea cunoștințelor legate de artă reprezintă un proces cumulativ pe termen lung, am constatat faptul că acest tip de program are, dintr-un anumit punct de vedere, un efect mai

durabil decât în cazul programelor pentru școli, în care opțiunea profesorului/ învățătorului este decisivă pentru frecvența de vizitare. Mai mult decât atât, efectele sunt mai ușor de urmărit în cazul acestui gen de activitate – în primul rând pentru că este vorba despre o comunicare mai flexibilă și mai directă între copil și părinte decât între copil și reprezentantul școlii, apoi pentru că părintele poate avea așteptări mult mai aplicabile la nevoile propriului copil decât ar putea avea un profesor care trebuie să gestioneze un grup mult mai mare, numeric vorbind. Unul dintre cele mai importante elemente ale unui proces educativ eficient este tocmai analizarea mesajelor care indică în ce măsură s-au îndeplinit scopurile propuse. Astfel, părerile părinților au fost de multe ori analizate prin intermediul chestionarelor, sugestiile acestora dovedindu-se foarte utile pentru îmbunătățirea modalității de abordare și grupului. Căci acest tip de program pentru familii generează anumite dificultăți pentru specialistul în educație, nefiind niciodată vorba de un grup omogen – mai ales din prisma diferenței de vârstă foarte mari dintre copii, părinți și chiar bunici, căci atât viziunea asupra lumii, cât și cantitatea de informații pe care aceștia le dețin deja sunt foarte variate. Printre programele care au atras în mod pozitiv atenția părinților chestionați se numără cele desfășurate în expozițiile temporare *De la Moore la Hirst: 60 de ani de sculptură britanică*, *Balcic – culoare și sentiment și Rromii în arta românească*. Și pentru că aceste programe reprezintă o formă atât utilă cât și amuzantă de petrecere a timpului liber, participanții au recomandat prietenilor și cunoscuților vizitarea muzeului în această formulă (aproape 40% dintre părinții care au răspuns la ultimele noastre chestionare aflaseră despre existența programelor în acest mod, pe locul al doilea situându-se internetul cu 24%).

Evenimentele speciale sunt organizate de Crăciun și de 1 Iunie, dar și cu ocazia *Primăverii Muzeelor* sau a *Zilei Internaționale a Muzeelor* (18 mai). Ele se bazează pe participare individuală în regim de gratuitate. În acesta an, de exemplu, ziua de 1 iunie a reprezentat un prilej de a sărbători prin intermediul a trei manifestări diferite. Astfel, s-a realizat un program special pentru un grup de elevi ai Liceului de Artă N. Tonitza în ziua de miercuri, 1 iunie, iar în week-end s-a discutat despre tema *Atelierul artistului* împreună cu copiii, părinți și bunici. Fiind un eveniment de amploare, s-a lucrat în paralel cu mai multe grupe de copii, astfel că, în ziua de sâmbătă au fost 35 de participanți (copii cu vârsta cuprinsă între 9 și 14 ani), iar în ziua de duminică au fost 70 de participanți cu vârsta cuprinsă între 6 și 9 ani. Surpriza cea mare a evenimentului a constituit-o partea practică, deoarece participanții au pus stăpânire pe întregul spațiu al curții de onoare din fostul Palat Regal care găzduiește astăzi muzeul, experiență care s-a concretizat prin schițarea unor peisaje *plein-air*-iste sau prin portretizarea unor modele din imediata apropiere (reprezentanți ai muzeului, părinți, prieteni). Pentru a face tema discutată în galerii cât mai accesibilă și pentru a sublinia ideea funcționalității obiectului artistic, le-am pus la dispoziție participanților rame colorate care să-i ajute la încadrarea propriilor picturi.

Pentru diversificarea ofertei educative a muzeului, în decembrie 2004 s-au conceput **trasee-concurs** adiționale expoziției *De la Moore la Hirst: 60 de ani de sculptură britanică* și adresate copiilor și tinerilor cu vârsta cuprinsă între 6 și 20 ani. Ideea aceasta a fost reluată cu ocazia expoziției *Umbre și lumini. Patru secole de pictură franceză* și traseele urmează a fi permanentizate pentru a stabili conexiuni între arta veche

românească și arta românească modernă pe de o parte și, pe de altă parte, între arta românească și arta din restul țărilor reprezentate în expunerea muzeului. Traseele-concurs se distribuie gratuit o dată cu biletul de intrare în expoziție și constituie un instrument utilizat cu ușurință de către vizitatorii care nu beneficiază de serviciile directe ale membrilor Secției Educație, Comunicare și Proiecte Culturale.

Caracteristica generală a traseelor presupune realizarea unor comparații între lucrările și artiștii puși în discuție. Traseele au fost concepute pe categorii de vârstă, de aceea limbajul abordat și cantitatea de informații transmise au fost adaptate acestor categorii, iar prezentarea a fost una logică și ușor de urmărit. Pentru a stârni interesul pentru artă am propus căutarea unor elemente distinctive sau a unor similarități în ceea ce privește motivele folosite în lucrări și subiectele tratate de către artiști. Pentru a obține răspunsuri cât mai sincere, limbajul preferat a fost atractiv și familiar. Modul de abordare și tonul familiar și ludic sunt motivate de opțiunea noastră pentru un tip de chestionar cu caracter informal, care reduce la minim factorii care ar putea inhiba persoana care răspunde la întrebări.

În conținutul propriu-zis al traseelor s-au introdus, pentru familiarizarea vizitatorilor cu artiștii puși în discuție, casete separate cu informații din viața și activitatea acestora. Uneori s-au folosit termeni mai puțin accesibili, ceea ce a generat necesitatea explicării lor în cuvinte cât mai simple și pe înțelesul vârstei căreia i se adresa. A fost nevoie de o anticipare a cantității de cunoștințe pe care fiecare vizitator o are din două motive principale: pe de o parte, pentru a evita un limbaj prea specializat care să genereze neînțelegerea întrebărilor și, evident, obținerea unor răspunsuri eronate și, pe de altă parte, pentru a valorifica cunoștințele pe care vizitatorul le-a dobândit deja, lucru

care are darul de a-i oferi acestuia încredere în propriile judecăți de valoare și curajul de a-și asuma răspunsuri obținute prin intermediul deducției și observației.

Întrebările cheie, cele în care vizitatorii erau rugați să facă comparație între imaginile discutate, au fost plasate către finalul fiecărui traseu pentru a le permite acestora acumularea unor informații pe baza cărora să-și poată clarifica propriile opinii.

Inedite pentru România, aceste trasee reprezintă o metodă de educație alternativă practică și de alte muzee

din lume. Ele se înscriu în strategia de diversificare a ofertei educative a Muzeului Național de Artă al României.

Urmând o structură pregătită de specialiști în educație muzeală, publicul este ghidat în mod profesionist pentru a interpreta opera de artă, adăugându-i însă și o valoare personală, ceea ce ajută la dezvoltarea unei gândiri critice asupra artei. Un astfel de traseu-concurs este reprodus în rândurile care urmează.

Broasca s.f.

Traseu pentru cei cu vârsta între 6 și 10 ani

Bine ai venit la Muzeul Național de Artă al României! Pentru a face mai interesantă vizita în expoziția britanică îți propunem un joc care să te ajute să faci comparații între diverși artiști din perioade și zone diferite. Ceea ce ai de făcut este să urmezi instrucțiunile pe care le găsești mai jos și să răspunzi la întrebări, pentru a sesiza asemănări și diferențe. Vrei să intri în jocul nostru? Ai numai de câștigat, inclusiv un premiu pentru cele mai interesante răspunsuri.

Scrie-ți numele, vârsta și numărul de telefon pentru a te anunța dacă te afli printre câștigători:

NUME.....

VÂRSTĂ.....

TELEFON / E-MAIL.....

Privește lucrarea cu titlul *Broască mare* a artistului **Eduardo Paolozzi** din cea de-a doua sală a expoziției de sculptură britanică și încercuiește răspunsul corect:

Ce fel de operă de artă este aceasta? - pictură, - sculptură, - fotografie;

Ce reprezintă? - un portret, - un animal, - o figură fantastică;

Din ce material e făcută? - lemn, - piatră, - bronz, - plastic, - marmură.

Îți amintește de vreun personaj din filme sau desene animate? De care?

.....

.....

Cu ce îți se pare că seamănă această lucrare?

.....

.....

Eduardo Paolozzi este unul dintre cei mai importanți sculptori în viață din Marea Britanie și a fost profesor în numeroase școli de artă. Trei ani a locuit la Paris, unde a cunoscut mulți artiști celebri. El a lucrat cu diverse materiale cum ar fi bronzul, marmura, oțelul sau aluminiul. Acum 50 de ani artistul a început să-și realizeze lucrările cu ajutorul unor echipe de ingineri. Interesat de schimbările societății în care trăiește și de activitățile oamenilor din jurul lui, Eduardo Paolozzi a început să-și coloreze sculpturile.

În continuare, la etajul al doilea din Galeria Națională a muzeului, sala VI, caută lucrarea artistului Victor Brauner numită *Compoziție*. Un fragment al ei apare alături pentru a te ajuta să o găsești mai ușor.

Privește lucrarea *Compoziție* și încercuiește răspunsul corect:

- Ce fel de operă de artă este aceasta? - pictură, - sculptură, - fotografie;
- Ce reprezintă? - un portret, - un peisaj, - un animal, - o figură fantastică;
- Cu ce materiale e făcută? - creioane colorate, - ulei, - tempera, - acuarele.

Îți amintește de vreun personaj din filme sau desene animate? De care?

.....

Ce crezi că se întâmplă în imagine?

.....

Imaginează-ți o poveste în care să apară broasca și balaurul.

.....

.....

.....

.....

Victor Brauner este un artist român important pentru mișcarea de avangardă. Aceasta a apărut acum aproximativ o sută de ani și a introdus idei noi în artă. Victor Brauner este un artist suprarealist, pictând și desenând un univers fantastic asemănător visului și plin de ființe care nu există în realitate. Primele lui lucrări sunt picto-poezii, în care cuvintele se amestecă cu imaginile pictate. Victor Brauner a vizitat Parisul în 1930 și opt ani mai târziu s-a stabilit definitiv acolo.

Ce crezi că au în comun cele două lucrări despre care am vorbit?

.....

.....

.....

Dar ce le face diferite una de alta?

.....

.....

.....

Vizitele de la ora 5 și Rendez-vous-urile culturale au fost lansate în această vară, în cadrul expoziției temporare *Umbre și lumini. Patru secole de pictură franceză*. Ambele activități de desfășurare bilunar, în zilele de vineri din săptămână, începând cu ora 17.00 și, respectiv, 16.00 astfel: în prima și în a treia zi de vineri din lună au loc vizitele de la ora 5, iar în a doua și a patra zi de vineri din lună de petrec rendez-vous-urile culturale. Vizitele de la ora 5 constau în ghidaje generale în regim de gratuitate, iar rendez-vous-urile culturale sunt conferințe specializate pe o anumită perioadă sau curent artistic, desfășurate atât în spațiul de expunere cât și în sala de proiecție a muzeului, unde se completează cu alte imagini materialul vizual din expunere, în vederea oferirii unei imagini de ansamblu, utile publicului pentru înțelegerea fenomenelor discutate.

Diversitatea programelor propuse de Secția Educație, Comunicare și Proiecte Culturale și adaptarea acestora la necesitățile fiecărui tip de public în parte transformă muzeul într-un spațiu dinamic și primitiv, deschis către vizitatorii săi.

Premii pentru vizitatorii cei mai creativi ai expoziției
Umbre și lumini. Patru secole de pictură franceză

Expoziția eveniment *Umbre și lumini. Patru secole de pictură franceză. Secolele XVII-XX*, găzduită la Muzeul Național de Artă al României în perioada 15 iulie - 2 octombrie 2005, a constituit o bună ocazie de atragere a unui public nou către muzeu și de fidelizare a publicului deja existent. Pe lângă vizita obișnuită, românii au putut opta pentru o experiență în care admirarea tablourilor se putea împleti cu

prezentările oferite de un specialist al Secției Educație, Comunicare și Proiecte Culturale a muzeului. Motiv pentru care numeroase grupuri alcătuite de instituții, școli, dar și din persoane individuale s-au programat pentru ghidaje generale în expoziție. În acest sens, a existat varianta tradițională, conform căreia acest serviciu s-a oferit în urma achitării unei taxe și, mai nou, posibilitatea de a alege *vizita de la ora 5*, care a constat într-un ghidaj în regim de gratuitate oferit publicului fidel al muzeului o dată la două săptămâni. Pe lângă aceste ghidaje s-au organizat și programe pentru școli sau pentru familii, *rendez-vous-uri culturale* și s-au distribuit trasee-concurs.

Pentru expoziția de pictură franceză s-au elaborat noi trasee-concurs și, pentru a avea un număr cât mai mare de beneficiari, au fost lărgite categoriile de vârstă până la 30 de ani (primele variante de trasee se adresau vizitatorilor între 6 și 20 de ani). Au fost concepute patru tipuri de trasee, pe categorii de vârstă, limbajul și cantitatea de informații fiind adaptate acestor categorii: *În familie* (pentru copii între 6 și 10 ani), *A privi, a dezvălui* (pentru 10-14 ani), *Maroc sau Marea Neagră?* (pentru 14-18 ani) și *Parfum de femeie* (pentru 18-30 ani).

Distribuite gratuit o dată cu biletul de intrare în expoziție, traseele au atras atenția unui număr relativ mare de vizitatori, mai ales că pe baza acestor trasee vizitatorii puteau intra, tot în regim de gratuitate, și în Galeria de Artă Românească Modernă. Am apelat la această abordare deoarece unul dintre principalele noastre obiective a fost acela de a stabili conexiuni între picturile franceze incluse în expoziție și lucrările artiștilor români din patrimoniul MNaR. Datorită amplei campanii de imagine de care a beneficiat *Umbre și lumini. Patru secole de pictură franceză*, publicul potențial al muzeului a fost convins să-și asume

inițiativa de a vizita această expoziție, dar acesta trebuia atras și către operele găzduite în mod obișnuit de muzeu, iar traseele au constituit o bună metodă de atragere a atenției asupra unor artiști români din expunere. Astfel, în cadrul traseului intitulat *În familie*, lucrarea *Două surori* a Ninei Arbore a fost comparată cu *Bénédicite* semnată de Jean-Baptiste-Siméon-Chardin, în *A privi, a dezvălui* pictura intitulată *Cea mai nouă Olympia* de Corneliu Michăilescu a fost pusă în paralel cu *Ispitirea Sfântului Anton* de Paul Cézanne, în *Maroc sau Marea Neagră?* s-au discutat *Familia de tătari* a lui Iosif Iser și *Comedianți sau bufoni arabi* de Eugène Delacroix, iar în *Parfum de femeie* au fost comparate *Nud în pădure* a lui Ioan Andreescu și *Falena* lui Balthus.

Cele mai creative 20 de trasee au fost alese pentru a fi premiate de către muzeu în colaborare cu Institutul Francez din București. Au fost selectate câte 5 trasee pentru fiecare grupă de vârstă și, dintre acestea, au fost diferențiate premii speciale pentru relevanța observației și pentru creativitatea răspunsului. Câștigătorii premiilor speciale au fost Andrei Cursaru (9 ani), Diana Goga (9 ani), Ana Severin (12 ani), Ioana Popișteanu (13 ani), Beatrice Constandache (16 ani), Ana-Maria Drăghici (16 ani), Raluca Tească (30 ani) și Alexandru Cătălin Văduva (25 ani). Ceremonia s-a desfășurat la sediul Institutului Francez în ziua de miercuri, 12 octombrie 2005.

Cu mici excepții, participanții la traseele-concurs nu se mai implicaseră în programe pentru public organizate de MNAR. Contactându-i înainte de eveniment am constatat, cu plăcută surprindere, că mulți dintre ei erau din diverse zone ale țării. Majoritatea acestor participanți, încântați fiind de faptul că se numără printre câștigători, au făcut tot posibilul să ajungă la București pentru a lua parte la eveniment!

Traseele-concurs reprezentând încă o formulă nouă de educație pentru muzeele din România, am încercat să aflăm opiniile unor participanți la concurs. Iată ce declară o mamă despre acest subiect (am preferat să-i cităm opinia datorită experienței anterioare pe care o avea, căci ea se numără printre cei care participă frecvent la programele pentru familii derulate de muzeu): „Copiii învață cel mai bine atunci când se joacă... De aceea consider concursul organizat de Muzeul Național de Artă al României și Institutul Francez ca fiind o acțiune inedită și binevenită pentru țara noastră. Lui Andrei, ca oricărui copil, i-a plăcut foarte mult ideea de concurs. Experiența lui de 3 ani de participare la programele educative pentru familii i-a creat capacitatea de a descrie liber ceea ce observă în tablouri. Interesantă a fost și cerința concursului de a stabili relații între o pictură din expoziția *Umbre și lumini* și o pictură din Galeria de Artă Românească. Așteptăm cu interes organizarea unor noi trasee prin Muzeul Național de Artă!” (Manuela Cursaru, mama lui Andrei – 9 ani).

Evenimentul de la Institutul Francez nu a fost însă dedicat în exclusivitate câștigătorilor traseelor-concurs. Surpriza cea mare a fost expoziția organizată în holul institutului cu lucrări ale copiilor care au participat la programele pentru familii desfășurate în această vară în expoziția *Umbre și lumini. Patru secole de pictură franceză*. Pentru a fi complet, decorul includea chiar și fotografii care surprindeau atmosfera din timpul programelor. Cei 28 de copii care au avut picturile expuse au primit și ei premii (constând, în general, în materiale de pictură și un afiș al expoziției). Zece participanți s-au bucurat chiar să-și vadă lucrările frumos înrămate, ca niște adevărați artiști. Abia apoi și-au primit emoționați premiile înmânate de

doamna Roxana Theodorescu, director general al MNAR și de domnul Patrice Peteuil, atașat cultural al Ambasadei Franței la București și director adjunct al Institutului Francez, căci, pe lângă blocuri, pensule, acuarele și pasteluri, lor li s-a oferit și câte un catalog al expoziției de pictură franceză (de care, cu siguranță, și părinții s-au bucurat). S-au acordat, de asemenea, și premii speciale: Mara Zafiu pentru expresivitate plastică, Mihai Perianu pentru ilustrarea temei și Vadim Farcaș pentru originalitate.

Pe toată desfășurarea expoziției *Umbre și lumini. Patru secole de pictură franceză* (15 iulie - 2 octombrie), aceasta a constituit cadrul și universul tematic al activităților desfășurate în mod curent la muzeu, astfel că s-au organizat 16 programe pentru familii de care au beneficiat aproape 300 de copii și părinți. Programele din această expoziție au avut ca temă generală *Călătoria imaginară în Franța secolelor XVII-XX*, deși nici ideea care a condus la alcătuirea acestei expoziții – binomul *umbre și lumini* – nu a fost neglijată. După *vizita activă* în expoziție și inspirați de lucrările discutate, copiii și părinții lor și-au exersat calitățile de artiști în atelierul de creație, experimentând ei înșiși diverse tehnici și procedee de redare a luminilor și a umbrelor. Participanții la programele pentru familii reprezintă o categorie de public fidel al muzeului, iar vizita lor s-a transformat, prin intermediul acestui eveniment, într-o experiență incitantă. Pentru a ilustra felul în care aceste tipuri de activități sunt percepute din exterior, reproducem în continuare părerea unui părinte.

„În primul rând este foarte plăcut să poți vedea, într-o expoziție de (relativ) mici dimensiuni, tablouri care îți permit să observi evoluția în timp a picturii. Avantajul este că ai timp să le privești pe toate pe îndelete. Evident, această situație se schimbă puțin când ești înconjurat de o liota de copii. Dar atunci devine interesant altceva: să-i vezi cum reacționează la tablourile din diferite perioade. La cele din perioada clasică erau, în general, cu gurițele căscate și foarte dornici să spună fiecare câte ceva. Când au ajuns la impresioniști, erau foarte dornici să arate cât de mult își amintesc de la celelalte lecții la care au participat. La Picasso și Braque deja începeau să apară unele nedumeriri, dar domnișoara care îi conducea îi îndemna să își imagineze ce vedea pictorul, așa că au început să se întreacă în a-și da cu presupusul. Când am ajuns cu toții, în sfârșit, la pictorii contemporani nouă, era evident că nedumerirea lasă locul unei ușoare nemulțumiri de genul *Și eu pot să fac așa ceva! El de ce este expus și eu nu?* Una peste alta, pentru noi expoziția a fost o experiență foarte plăcută și când am vizitat-o singuri, și când am fost cu grupul de copii.” (Radu Vasilache, tatăl Anei-Maria, 10 ani)

Evenimentul organizat de Muzeul Național de Artă al României în colaborare cu Institutul Francez din București s-a dovedit a fi, până la urmă, un moment emoționant atât pentru organizatori, cât și pentru participanți.